

Barevný neklid

Tvorba Rudolfa Volrába je fascinující, překvapuje intenzitou, barevností a dynamikou. Ve všech dílech z druhé poloviny šedesátých let je přítomné nervní napětí, neklid či tenze, která jako by nutila autora k neutuchající horečnaté práci. O tom svědčí i vlastní výtvarné gesto, projevující se rychlou kresbou nebo divokým malířským projevem. Zdánlivá rozpracovanost nebo neukončenost většiny jeho děl je daná i častým nezájmem o vědomé kompoziční řešení plochy obrazu, jednotlivé prvky nezřídka opouštějí vymezenou plochu obrazu. Pro české umění té doby je nezvyklá i výrazná smyslnost vyzařující z jeho prací – nečekaně barevná, provokující díla jsou plná téměř obsesivního ohledávání ženského, někdy i mužského těla a jeho detailů, často převedených do univerzálně srozumitelných symbolů či kódů.

To skutečně autentické se v tvorbě Rudolfa Volrába odehrálo mezi léty 1966–1969. Radikálnost jeho díla rozpoznali i někteří jeho současníci – například Zdeněk Felix v časopise *Výtvarné umění* v roce 1968 v krátkém článku *Z ateliéru Rudolfa Volrába* uvádí, že jeho práce do roku 1966 byly plné hmotné a drsné monochromní struktury, s plochami pokrytými dlouhými vrrypy, s výrazně existenciálním podtextem, které však měly tendenci přejít v estetizaci. Nicméně, že sám autor si toto nebezpečí uvědomil, na rok přerušil práci a vrátil se s naprosto novým přístupem, v němž se jako klíčové objevují dva rozhodující prvky: figura a barva, a že v posledních pracích obrazy svobodně přesahují svými „plány“ klasicky chápaný rámec, stejnou autonomii získává také barva. I z tohoto článku vyplývá, že šlo v kontextu československého umění té doby o výjimečný autorský projev, který souhrou nešťastných okolností téměř upadl v zapomnění.

Od poloviny šedesátých let nastává tedy ve Volrábově tvorbě zlom, v obrazech emancipuje figura, často samotná hlava, a začíná dominovat expresivní kresebná linka, výrazná barevnost a zároveň téměř sochařské cítění prostoru, vystavěného ovšem na barevné struktuře a nikoliv na klasické geometrii. Od roku 1967 vzniká řada radikálně barevných obrazů a kreseb, v nichž je lidské tělo či jeho část proměněno v téměř amorfní strukturu, vířící nijak nedefinovaným prostorem. Hlavně v kresbách je možné sledovat nekonečnou proměnu figury, její variování, multiplikaci, deformování, pohyb kolem jednoho bodu či nečekaně uzavření do pevné struktury. Volráb se postupně vyvazoval z dvourozměrné plochy obrazu a různými metodami – prořezáváním, vrstvením, deformováním, doplňováním a propojováním – otevřel díla do prostoru. Figura v nich zůstává přítomná už jenom v latentní podobě, nicméně přesto právě tyto práce mají silně smyslový charakter. Pozvání na sympozium *Artchemo* a použití nového materiálu (epoxidové pryskyřice) umožnila Volrábovi realizovat některé nápady existující v kresbě, hlavně propojení variantního řešení jednoho motivu, například hlavy, pojednané ovšem již jako samonosný znak.

Pokusit se strukturovaně uspořádat dílo autora, který za svého života neměl možnost sám ho důkladně prezentovat a zároveň předčasně zahynul, je na jednu stranu velká výzva, na druhou vyžaduje velkou zodpovědnost – víc než v jiných případech jde o výraznou interpretaci. Vzhledem k relativně krátkému časovému období intenzivní tvorby není monografie členěna chronologicky, k některým nápadům se navíc Volráb průběžně vracel a studie objevující se v kresbách realizoval v definitivnějším provedení později. Volrábovo dílo je tedy pro potřeby této publikace rozčleněno do několika oddílů, které v sobě kombinují základní témata výtvarného umění, jako je Hlava, Figura a problémy formy, jako je Linka či Barva nebo jejich Volrábovo specifické užití – *Variace*. Tyto oddíly tak shrnují jednoduché přístupy, které určitý aspekt akcentují, upozorňují na něj, aniž by ho popíraly v jiné části. Poslední část, s názvem *Prostor*, je jakousi syntézou, shrnutím jeho uvažování a naznačuje cestu, kterou by se pravděpodobně dále ubíral.

Na výtvarné scéně se Rudolf Volráb pohyboval asi osm let, což je velmi krátký časový úsek. K obtížnosti s interpretací jeho díla přispívá i to, že na rozdíl od řady jeho generačních vrstevníků byl Volráb typem intuitivního tvůrce, bez nutnosti teoreticky reflektovat a komentovat vlastní dílo. Navíc byl podle vzpomínek jeho přátel a pamětníků introvert, nevedl si osobní deník ani zásadněji nekomunikoval s přáteli, dochovalo se i minimum dalšího dokumentačního materiálu, jako osobní fotografie nebo snímky z výstav. Na druhou stranu obrovským štěstím bylo, že se podařilo uchránit autorovu pozůstalost a zároveň že některé galerijní instituce (Národní galerie v Praze, Galerie výtvarného umění v Pardubicích, Galerie moderního umění v Roudnici nad Labem aj.) získaly několik

prací do svých sbírek. Z těchto fondů čerpaly i tři monografické výstavy, které byly dosud dílu Rudolfa Volrába věnovány (viz soupis výstav s. 146) a které se alespoň částečně snažily Volrába rehabilitovat. Tato publikace, analogicky vznikající v souvislosti s výstavou v Národní galerii v Praze ve Veletržním paláci, jde ještě dál, představuje Rudolfa Volrába jako sebevědomého a inovativního autora, kterému místo v příběhu českého umění právem náleží. A i proto, že z jeho experimentů s formálním řešením díla vycházeli i další autoři, například Adriena Šimotová (v porušení celistvosti obrazové plochy a počátkem sedmdesátých let krátkého období používání jasné barevnosti) nebo Vladimír Kopecký (jak v práci s barvou, tak v multiplikaci tvarů).

České umění šedesátých let až na výjimky není demonstrativní, neatakují veřejnost přímým sdělením, jeho vytváření bývá často přirovnáváno k meditaci. Což není přímo Volrábův případ, i když právě podobnost ve smyslu pohroužení se do tvůrčí činnosti je stejná. Vladimír Kopecký vzpomíná, že to, co dělal, bylo možná dílem velké úzkosti. Možná i k osobnosti Rudolfa Volrába patří úvaha Františka Šmejkal, že jeho tvorba: „*není pouhou intimní, sebeobnažující zpovědí, nebo subjektivním sdělením, ale transcendencí jejich úzkostné, neustále zraňované existence do svébytného organismu obrazu, který tím nabývá podoby objektivní výpovědi*“.¹

Helena Musilová

¹ František Šmejkal, Nefigurativní umění v Československu, in: Mahulena Nešlehová (ed.), *Český informel. Průkopníci abstrakce z let 1957–1964*, Praha 1991, s. 225.